

Marek Zirk-Sadowski

Prawo w kulturze

Eseje wybrane
z teorii i filozofii prawa

Marek Zirk-Sadowski

Prawo w kulturze

Eseje wybrane
z teorii i filozofii prawa

Wprowadzenie
Leszek Leszczyński

Opracowanie
Małgorzata Król
Jerzy Leszczyński
Bartosz Wojciechowski

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

 Wolters Kluwer

WARSZAWA 2023

SPIS TREŚCI

SŁOWO WSTĘPNE	7
WPROWADZENIE	9
1. MISTRZOWIE	15
Zarys paradygmatu teorii prawa w ujęciu J. Wróblewskiego oraz jego wpływ na humanistyczną myśl prawniczą	17
Profesor Ija Lazari-Pawłowska – wspomnienie	28
2. LATA 1977–1989	33
Norma prawna jako kategoria pragmatyczna	35
Problem nowości normatywnej	51
Prawo a kultura	66
Tak zwana prawotwórcza decyzja sądowego stosowania prawa	81
Precedens a tzw. decyzja prawotwórcza	104
Wyrażenia wieloznaczne a oceny w języku prawnym	116
Postulat etyki bezkodeksowej a stosunek prawa do moralności	128
Hermeneutyka a problemy filozofii prawa	147
Demokracja jako hermeneutyka	164
Historyczny zarys koncepcji pracy	179
Uniwersalna pragmatyka a teoria i filozofia prawa	192
Problemy aksjologiczne w filozofii Kazimierza Twardowskiego	209
Zagadnienie jedyności intelektu i jego stosunku do człowieka w komentarzu do „De causis” Sigera z Brabancji	217
3. LATA 1990–2005	227
Konstrukcja racjonalnego prawodawcy a kompetencja komunikacyjna	229
Dyskurs jako mowa regulowana wymogami moralnymi	242

Sposoby uczestniczenia prawników w kulturze	252
Racjonalność dyskursu prawnego a etyka prawnicza	258
Problem autonomii prawa podatkowego w orzecznictwie NSA	267
Pozytywizm prawniczy a filozoficzna opozycja podmiotu i przedmiotu poznania	284
Uczestniczenie prawników w kulturze	296
Filozofia a polityka. Uwagi wprowadzające	309
Wykładnia i rozumienie prawa w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej	317
4. LATA 2006–2022	335
Epistemologia prawa a teorie wykładni	337
Postmodernistyczna jurysprudencja?	347
Teoria prawa a prawo unijne	360
Wykładnia prawa a wspólnoty sędziów	373
Tożsamość konstytucyjna a prawo europejskie	388
Polityka fiskalna a polityka prawa	416
Tożsamość konstytucyjna sądów administracyjnych	431
Problemy wyboru pomiędzy konkurującymi modelami wykładni prawa	444
Metodologie teorii prawa a problem polityczności prawoznawstwa. Aspekt behawioralny i intencjonalny	459
Analityczna filozofia prawa	471
Wartości w administrowaniu a zarządzanie sądami	492
PROFESOR MAREK ZIRK-SADOWSKI	507
WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH PRAC PROFESORA MARKA ZIRK-SADOWSKIEGO	509

SŁOWO WSTĘPNE

Zwykle z okazji jubileuszu pracy naukowej znamienitych i cieszących się szacunkiem uczonych jest wydawana księga, do której składane są prace autorów chcących w ten sposób wyrazić swoje uznanie jubilatowi. Ta księga powstała dla uczczenia pięćdziesięciolecia pracy naukowej Profesora Marka Zirk-Sadowskiego, jednak jest darem Jubilata dla nas, czerpiących radość z czytania Jego znakomitych tekstów. Profesor sam dokonał wyboru prac, które pragnął zebrać w jednym tomie, uznając je za szczególnie znaczące dla Jego dorobku. Ta, rzecz można, odwrócona sytuacja, nie odosobniona, ale też nie całkiem zwyczajna, nie powstrzymuje współpracowników i przyjaciół od powiedzenia kilku słów, które przy takiej sposobności po prostu muszą być wypowiedziane.

Profesor w świecie nauki – tak polskiej, jak i światowej – jest osobą powszechnie znaną i nieobojętną w środowisku akademickim. Ma On nietuzinkową, nieszablonową osobowość, charakteryzuje Go wybitny umysł, żywa wyobraźnia, kreatywność, przenikliwość i niepospolita umiejętność dokonywania syntez naukowych. Dostrzega często nieoczywiste powiązania między prawem a różnymi zjawiskami i systemami społecznymi. Jest wyśmienitym prawnikiem, ma niezawodną intuicję prawniczą, co jest szczególnie istotne przy wykonywaniu zawodu sędziego Naczelnego Sądu Administracyjnego; w badaniach naukowych nad prawem ma instynkt, jest przenikliwy, włącza szósty zmysł i „obiektyw szerokokątny”.

Dydaktycznie wyśmienity. Studenci Go uwielbiają, z reguły otoczony jest pragnącymi z Nim porozmawiać osobami. Ma bardzo dobre i przyjazne relacje ze studentami i doktorantami, koleżankami i kolegami z Wydziału. Potrafi inspirować młodych, ambitnych i dobrze wykształconych ludzi, dla wielu jest jak mag posiadający wiedzę tajemną i umiejętność wywoływania zjawisk nadprzyrodzonych.

Jako szef i organizator pracy w zespole jest bardzo odpowiedzialny, zorganizowany, decyzyjny, koncyliacyjny, otwarty na ludzi; doskonale potrafi rozwiązywać problemy pojawiające się w ostatniej chwili i niespodziewanie, jest naturalnym liderem z wyśmienitymi umiejętnościami przywódczymi. Wielki to dla nas zaszczyt, że od tyłu lat mamy okazję współpracować z Profesorem i być w gronie oddanych Mu osób.

Jest człowiekiem, który przyciąga do siebie ciekawych ludzi. Ma specyficzne i wyrafinowane poczucie humoru, niejednokrotnie stosuje ironię i dowcip, czasem czarny humor albo humor absurdu; posiada nadzwyczajną zdolność dostrzegania

rzeczy zabawnych, obdarzony jest umiejętnością abstrakcyjnego myślenia i kojarzenia wielu faktów dla wywołania u interlokutora uśmiechu.

Profesor ma wyśmienicie rozwiniętą intuicję w kontaktach z ludźmi, bawi Go zadufanie, bufonada i brak poczucia humoru u spotkanych osób; takich ludzi nie ceni i stara się ich unikać. Jest wrażliwy, uważny i wyczulony na emocje innych.

W charakterystyce sylwetki naszego Profesora cechą szczególną jest to, że Jego intelekt i racjonalne myślenie wspaniale harmonizują z dobrą intuicją i pozytywnymi emocjami względem spotkanych na drodze życia ludzi.

*Małgorzata Król
Jerzy Leszczyński
Bartosz Wojciechowski*

WPROWADZENIE

1. Książka, zawierająca zbiór wybranych prac Profesora dr. hab. Marka Zirk-Sadowskiego mających charakter artykułów i rozdziałów w monografiach zbiorowych wydanych w ciągu pięćdziesięciu lat Jego pracy naukowej, jest znakomitą podstawą dostrzeżenia i podkreślenia znaczącego wpływu ich Autora na współczesną teorię i filozofię prawa. Już na wstępie zatem pragnę powiedzieć, że poniższe uwagi, którymi mam zaszczyt podzielić się z Czytelnikami tej kompilacji, należy ujmować w wymiarze jednoznacznego docenienia klasy i znaczenia całości Jego dorobku naukowego.

Profesor Marek Zirk-Sadowski jest bowiem wybitnym przedstawicielem tej najogólniejszej subdyscypliny nauk prawnych, zarówno w jej wymiarze polskim, jak i międzynarodowym. Kontynuując dokonania teoretycznoprawne Profesora Jerzego Wróblewskiego, tworzył i tworzy dzieła istotnie przyczyniające się do rozwoju teorii i filozofii prawa w ramach takich jej podstawowych pól badawczych, jak: tworzenie i stosowanie prawa, wykładnia prawa, metodologia prawnicza, współczesne doktryny prawne czy kultura prawna. Urzeczywistnia przy tym jedną z podstawowych funkcji teorii i filozofii prawa, jaką jest integracja prawoznawstwa, zarówno wewnętrzna (realizowana w stosunku do szczegółowych nauk prawnych), jak i zewnętrzna (łącząca nauki prawne z innymi naukami humanistycznymi i społecznymi). W pierwszym wymiarze integracyjnym na uwagę zasługuje Jego twórczość w zakresie teoretycznoprawnych aspektów prawa konstytucyjnego, administracyjnego, podatkowego i unijnego, a w wymiarze drugim – w zakresie analiz związków teorii i filozofii prawa przede wszystkim z filozofią ogólną, etyką oraz logiką.

Okoliczność wydania niniejszego zbioru upoważnia autora wprowadzenia do nieco bardziej szczegółowego przybliżenia walorów dorobku naukowego Profesora Marka Zirk-Sadowskiego. Co ważne, jego składniki nie wymagają przypominania, jako że nawet te dawniejsze pozycje funkcjonują w aktualnym obiegu naukowym. Pięćdziesiąt lat aktywności naukowej ich Autora umożliwia jednak przynajmniej sygnalizację pewnej retrospekcji.

2. Nie można nie rozpocząć tego „przeglądu” od podkreślenia roli autorskich monografii w twórczości naukowej Profesora Marka Zirk-Sadowskiego. Nie tylko dlatego, że nie mogły się one znaleźć w niniejszym zbiorze, ale także z powodu ich znaczenia naukowego. Dotyczy to już prac najwcześniejszych, w tym pracy habilitacyjnej

Rozumienie ocen w języku prawnym (1984), która do dziś stanowi istotny punkt odniesienia dla rozważań aksjologicznoprawnych.

Szczególną aktywność Profesora w tym segmencie dorobku da się zaobserwować na przełomie stuleci. Wówczas powstały dwie prace, które, jak się wydaje, stanowią jedno z głównych punktów odniesienia w Jego dorobku teoretycznoprawnym. Mowa o pracach: *Prawo a uczestniczenie w kulturze* (1998) oraz *Wprowadzenie do filozofii prawa* (2021, 3. wydanie).

Pierwsza z nich jest oryginalną monografią, po raz pierwszy w literaturze polskiej ukazującą filozoficznoprawną perspektywę działalności prawnika (praktyka i uczonego), traktowanej jako uczestniczenie w kulturze. Wpływ tej pracy na nasze postrzeganie istoty prawa i ról prawników jest trudny do przecenienia. Rozróżnienie pozytywistycznej wizji prawa oraz hermeneutycznej wizji uczestniczenia w kulturze poprzez prawo, stało się, w dużej mierze właśnie dzięki tej publikacji, paradygmatem teoretycznoprawnym, wiążącym się dodatkowo z uczestnictwem prawa i prawników w integracji europejskiej i kulturze prawnej przez tę integrację budowanej.

Z kolei mającą inny charakter praca *Wprowadzenie do filozofii prawa* jest rodzajem podręcznika, ale jednak nietypowego, nie „podającego” określonego zasobu wiedzy w sposób „klasyczny”, lecz raczej inspirującego czytelnika do samodzielnych badań, ustaleń i rozważań na tak trudne przecież tematy. Jestem przekonany, że gdyby tak były pisane podręczniki akademickie, należałoby zmienić głoszony niekiedy pogląd o ograniczonej ich przydatności dla edukacji na poziomie uniwersyteckim.

W tym okresie powstało też kilka monografii, których Profesor był współautorem. Z pewnością do wiodących należy zaliczyć prace związane z integracją prawa polskiego z prawem Unii Europejskiej: *The Polish Transformation from the Perspective of European Integration* – współautor (1997), *Accession or Integration? Poland's Road to the European Union* (1998), dwa wydania pracy *Wykładnia w prawie administracyjnym* (2012, 2015), będącej częścią wielotomowego *Systemu Prawa Administracyjnego* oraz książkę na temat podatku od czynności cywilnoprawnych i VAT-u (2016). Dwie pierwsze dotyczą kulturowych, politycznych i prawnych aspektów integracji europejskiej oraz udziału w nich Polski, koncentrują się na takich zagadnieniach, jak: dialog społeczny, instytucjonalne dostosowanie, transformacja ustrojowa, jakość rządzenia, potencjał i bariery integracji, czy też polityczne i ekonomiczne aspekty członkostwa. Dwie ostatnie natomiast poświęcone są zagadnieniom szeroko rozumianego prawa administracyjnego w ujęciu zarówno teoretycznym, jak i dogmatycznym.

Profesor włączył się w tym czasie także w redagowanie i współredagowanie prac zbiorowych, z których szczególnie znaczenie mają wydane w Niemczech, Chinach i Wielkiej Brytanii: *Multicentrism as an Emerging Paradigm in Legal Theory* (Frankfurt am Main 2009), *Between Complexity of Law and Lack of Order. Philosophy of Law in the Era of Globalization* (Toruń–Beijing 2009) oraz *Towards Recognition of Minority Groups. Legal and Communication Strategies* (London 2014), chociaż nie należy w żadnym wypadku zapominać o wysiłku redakcyjnym związanym z VII tomem *Wielkiej Encyklopedii Prawa*, zatytułowanym *Teoria i filozofia prawa* (2016).

3. Na nie mniejszą uwagę zasługują dokonania Profesora Marka Zirk-Sadowskiego mające postać opracowań w formie artykułów oraz rozdziałów w monografiach. Ich wybór znajduje się w niniejszym zbiorze, ale z pewnością z tych w nim nieuwzględnionych można byłoby zbudować książkę o podobnej objętości i podobnym znaczeniu.

Redaktorzy książki podzielili twórczość naukową Pana Profesora na trzy okresy pozwalające na poszukiwanie między zebranymi w nich publikacjami cech odrębnych i punktów stycznych oraz na dostrzeżenie ewolucji zainteresowań badawczych.

W pierwszym z nich, obejmującym lata 1977–1989, dominuje problematyka *stricte* teoretycznoprawna (odnosząca się np. do procesu i decyzji stosowania prawa oraz do normy jako kategorii pragmatycznej) oraz aksjologiczna (wiążąca się z różnymi aspektami udziału ocen w dyskursie jurydycznym i filozoficznym), chociaż pojawiają się też prace znamionujące rolę hermeneutyki w postrzeganiu przez Profesora istoty zjawisk prawnych.

W odniesieniu do tego okresu na szczególną uwagę zasługuje, moim zdaniem, kilka pozycji z lat 1979–1980, a więc pochodzących z bardzo wczesnego etapu twórczości naukowej Profesora: *Tak zwana prawotwórcza decyzja sądowego stosowania prawa*, *Precedens a tzw. decyzja prawotwórcza* oraz *Problem nowości normatywnej*. Dotyczą one zagadnień nie tylko trudnych także dzisiaj do jednoznacznej kwalifikacji teoretycznoprawnej, ale też, zwłaszcza wówczas, „nieoczywistych”. Tak bowiem należy widzieć problematykę prawotwórstwa sądowego i charakteru decyzji precedensowej w kontekście teoretycznoprawnej analizy kwestii nowości normatywnej. Umiejętnie wykorzystując koncepcje swego Mistrza w odniesieniu do tych zagadnień, stworzył już na początku swej drogi naukowej spójne ich ujęcie, które nie tylko nie straciło swej aktualności, ale do którego także po ponad czterdziestu latach można, mimo zmienionej rzeczywistości prawnej, śmiało nawiązywać i znajdować w nim inspiracje.

Publikacje z pozostałych okresów świadczą zarówno o kontynuacji i rozwijaniu zagadnień, które zostały zapoczątkowane w okresie pierwszym, jak i o pojawianiu się zagadnień nowych.

W pracach zgrupowanych w okresie drugim (1990–2005) znajdziemy bowiem kontynuację zainteresowania aksjologią, w kontekście zarówno ogólnofilozoficznym, jak i dyskursu prawnego, ale także włączenie do badawczego „portfolio” zagadnień kultury prawnej, racjonalności prawodawstwa oraz wykładni prawa. Jedno z wiodących w tej grupie opracowań, pt. *Wykładnia i rozumienie prawa w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej* (2005), niejako wieńczy ten okres, przesuwał jednocześnie punkt ciężkości na integrację europejską, która pojawia się wyraźnie jako przedmiot rozważań w kolejnym okresie twórczości naukowej Profesora.

Problematyka unijna prezentowana jest w pracach charakteryzujących trzeci okres (2006–2022) w kontekście teorii prawa, tożsamości konstytucyjnej oraz wykładni prawa. Ostatnia z nich stanowi natomiast samodzielny przedmiot badań i publikacji bądź w świetle wyboru pomiędzy jej konkurencyjnymi modelami, bądź w związku z epistemologią prawa. Autor ponadto konsekwentnie kontynuuje wcześniejsze

zainteresowania dotyczące istoty teorii i filozofii prawa oraz metodologii badań prawnych, wiążąc ją m.in. z postmodernizmem, pozytywizmem czy behawioryzmem.

Niezależnie od profilu teoretycznoprawnego, we wszystkich wyróżnionych okresach akcentowane są wątki dogmatycznoprawne, co wskazuje na wspomniany na wstępie udział Profesora Marka Zirk-Sadowskiego w określaniu teoretycznoprawnych aspektów wewnętrznej integracji nauk prawnych. Związany jest on m.in. z publikacjami z zakresu prawa pracy (1989), prawa podatkowego (2001), prawa konstytucyjnego (2012), prawa finansowego (2015) i prawa administracyjnego (2016, 2022), przy czym, zwłaszcza w trzecim okresie, perspektywa ta powiązana jest zazwyczaj z analizą pozycji i praktyki orzeczniczej sądów administracyjnych (co z pewnością wiąże się także z wykonywaniem zawodu sędziego).

Ten w pewnej mierze subiektywny wybór prac z całą pewnością nie pokazuje pełnego wymiaru dorobku naukowego Profesora Zirk-Sadowskiego. Jak bowiem wspomniałem wcześniej, z prac doń niewłączonych można byłoby bez trudności zbudować drugi tom. Mógłby on obejmować inne jeszcze opracowania dotyczące zagadnień już włączonych do zbioru, ale także opracowania odnoszące się np. do języka prawnego, wartości ekonomicznych, informatyki prawniczej, uprawnień, relacji między prawem międzynarodowym i prawem krajowym, nowelizacji aktu normatywnego, praw człowieka, szeregu szczegółowych zagadnień dogmatyki prawniczej, czy też do koncepcji E. Husserla, K. Twardowskiego, H. Kelsena czy R. Dworkina.

4. Osiągnięcia naukowe Profesora Zirk-Sadowskiego są wyjątkowe nie tylko z powodu wielkości dorobku (ponad 200 pozycji), ale także ich jakości. Cechuje je bowiem szczególna sumienność, staranność przygotowania, rzetelność w wypowiedziach przy okazji prezentacji poszczególnych zagadnień ocen czy perfekcjonizm w uzasadnianiu budowanych tez. Towarzyszą temu wysokie wymagania w stosunku do siebie oraz do współautorów prac powstających z Jego udziałem. Dlatego też wpływ wywierany przez Profesora na teorię i filozofię prawa oraz na inne nauki prawne jest najwyższej próby.

Począwszy od wczesnych prac, związanych zwłaszcza z uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego, aż po rozprawy i studia powstające dziś, twórczość Profesora kształtowała i kształtuje teoretycznoprawny obraz prawa, stając się podstawą zarówno cytowań, jak i dyskusji z zaprezentowanymi w jej ramach tezami, co, rzecz jasna, świadczy o jej doniosłości i kreatywności. Same prace, uzyskując mocny intelektualny kształt autorski, nie pozostawiają czytelnika obojętnym na ich treść. Mając głębokie ugruntowanie metodologiczne, wymagają od odbiorcy przygotowania merytorycznego dla ich poprawnego odbioru, ustosunkowania się do nich oraz ewentualnego podjęcia dyskusji. A ponieważ współtworzą i wykorzystują dorobek światowy, zmuszają do ciągłego „nadażania” także za nim.

Bez wątpienia na podkreślenie zasługuje właśnie międzynarodowy wymiar całej twórczości naukowej Profesora. Niezależnie od prac wydawanych w Polsce w języku angielskim, obejmuje ona prace redakcyjne przy monografiach zbiorowych oraz własne opracowania wydawane za granicą i stanowi ponad 1/4 (a w ostatnim

okresie – nawet około 1/3) liczby Jego prac, z których większość publikowana jest w tak renomowanych wydawnictwach, jak: Ashgate, Springer, Peter Lang, C.H. Beck czy Wolters Kluwer Polska. Pozwala to na ukształtowanie się w profilu naukowym Profesora szczególnej wrażliwości na łączność z osiągnięciami światowej teorii i filozofii prawa. W ramach tej współpracy na uwagę zasługują zarówno pobyty badawcze, jak i funkcje profesora wizytującego w takich ośrodkach, jak: Katolicki Uniwersytet w Waszyngtonie, Uniwersytet w Wirginii, Uniwersytet Kwansei w Osace, Uniwersytety w Helsinkach i w Edynburgu czy w Europejskiej Akademii Teorii Prawa w Brukseli i Akademii Prawa Podatkowego w Amsterdamie. Mieszczą się tu także stypendia rządu włoskiego oraz Szkockiego Królewskiego Towarzystwa Naukowego.

Mówiąc o osiągnięciach naukowych Profesora Marka Zirk-Sadowskiego, należy wskazać też na Jego udział w kształceniu kadr naukowych (wypromowanie jedenastu doktorów oraz napisanie kilkudziesięciu recenzji w postępowaniach doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich), a także na działalność wydawniczą i redakcyjną, która, nie licząc recenzji wydawniczych, obejmuje funkcje redaktora naczelnego „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej”, redaktora serii wydawniczej „Jurysprudencja”, członka w komitetach redakcyjnych lub radach naukowych takich czasopism naukowych, jak: „Państwo i Prawo”, „Studia Prawno-Ekonomiczne”, „Acta Universitatis Lodzianis. Folia Iuridica” czy „Archiv für Rechts- und Social Philosophie”.

5. Pan Profesor, będąc wybitnym uczonym i prawdziwym autorytetem w środowisku naukowym, jest intelektualistą, który potrafi łączyć działalność naukową z aktywnością organizacyjną oraz służbą publiczną. Na koniec tej przedmowy nie można nie wspomnieć o przynajmniej najważniejszych ich przejawach. Zwłaszcza że nie znajdując swego miejsca w zbiorze autorskich opracowań, dopełniają przecież całości obrazu uczonego, który nie ogranicza się jedynie do osiągnięć *stricte* naukowych.

Działalność organizacyjna i publiczna Profesora Marka Zirk-Sadowskiego ma wymiar lokalny, krajowy oraz międzynarodowy.

Będąc związany naukowo, dydaktycznie i organizacyjnie z Uniwersytetem Łódzkim i jego Wydziałem Prawa i Administracji, w szczególności kierując w latach 1990–2019 Katedrą Teorii i Filozofii Prawa na tej uczelni, Profesor Marek Zirk-Sadowski nie tylko znakomicie kontynuuje dzieło Profesora Jerzego Wróblewskiego w zakresie własnej twórczości naukowej, ale także buduje w tych latach znakomity zespół, który jest jednym z wiodących ośrodków teoretycznoprawnych w Polsce. Pełni też funkcje Dziekana Wydziału Prawa i Administracji przez dwie odrębne kadencje (1990–1993 i 1999–2002) oraz Prorektora, najpierw do spraw dydaktycznych (1993–1996), a następnie do spraw współpracy międzynarodowej (1996–1999). Ta ostatnia funkcja zaowocowała podpisaniem w imieniu Uniwersytetu Łódzkiego wielu umów międzynarodowych (m.in. z Katolickim Uniwersytetem w Waszyngtonie, Uniwersytetami w Bolonii i Edynburgu). Tym samym Profesor „spłacił dług” wobec swojej Alma Mater, której zawdzięcza (niezależnie, rzecz jasna, od własnej pracy) awanse naukowe, począwszy od tytułu zawodowego magistra (1973), przez

stopień doktora (1977) i doktora habilitowanego (1984), aż po tytuł profesora nauk prawnych (1999).

Z racji mojego doświadczenia sędziowskiego w Naczelnym Sądzie Administracyjnym chciałbym podkreślić w ramach tego krótkiego „przeglądu” aktywności organizatorskiej szczególną rolę, jaką odgrywał Profesor Marek Zirk-Sadowski w funkcjonowaniu tego Sądu, począwszy od pełnienia od 1994 r. funkcji sędziego, przez funkcję Prezesa Izby Finansowej i Wiceprezesa tego Sądu, aż po, pełnioną w jakże trudnych dla sądownictwa latach 2016–2022, funkcję Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Profesor Marek Zirk-Sadowski, stając się niekwestionowanym autorytetem naukowym współczesnej teorii i filozofii prawa w Polsce, cieszy się także uznaniem w wymiarze międzynarodowym, czego dowodem jest, obok wspomnianych wyżej pobytów badawczych, wykładów, aktywności konferencyjnej oraz publikacji w wiodących wydawnictwach naukowych, wieloletnie pełnienie funkcji w najważniejszym stowarzyszeniu grupującym teoretyków i filozofów prawa – International Association for Social and Legal Philosophy (IVR) – najpierw Przewodniczącego Sekcji Polskiej (w latach 1996–1998), a następnie (w latach 2003–2006 oraz 2007–2011) funkcji Wiceprezydenta oraz (w latach 2006–2007) funkcji Prezydenta IVR.

Trudno o bardziej wymowne dowody uznania, które stało się udziałem Profesora Marka Zirk-Sadowskiego w wyniku Jego pracy naukowej. Każda próba podsumowania dorobku i osiągnięć pięćdziesięciu lat pracy naukowej Profesora może być jedynie rodzajem sygnalizacji, nie tylko z powodu ograniczonego miejsca. Jeśli nawet tylko taką rolę spełnia ta przedmowa, niech będzie ona traktowana jako dowód wielkiego szacunku wynikającego z przekonania, że Profesor Marek Zirk-Sadowski, będąc przecież w dalszym ciągu czynnym uczonym, tworzył i tworzy dzieła wielkiego formatu, które określają profil badawczy i budują wysoki poziom polskiej teorii i filozofii prawa, włączając ją skutecznie do obiegu międzynarodowego.

Panie Profesorze, Drogi Marku – *chapeau bas*.

Lublin, 15 maja 2023 r.

Leszek Leszczyński

Książka została dofinansowana z kosztów pośrednich projektu badawczego nr 2017/27/L/HS5/03245, „Constitutional Consciousness as a Remedy for the Crisis of Discourse and Democracy Deficit in the European Union”, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki (dec. nr DEC-2017/27/L/HS5/03245) oraz środków Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Łódzkiego.

Recenzent
Prof. dr hab. Andrzej Bator

Wydawczyni
Joanna Dzwonnik

Redaktorka prowadząca
Joanna Cybulska

Opracowanie redakcyjne
Anna Wojciechowska

Projekt graficzny okładki
Wojtek Janikowski

Autorka zdjęcia autora
Anna Tomaka

© Copyright for this edition by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8358-032-6

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

